

HRVATSKA SVEUČILIŠNA MLADEŽ I KULT PETRA ZRINSKOG I FRANA KRSTE FRANKOPANA KRAJEM 19. I POČETKOM 20. STOLJEĆA

Rad se bavi obilježavanjem kulta Zrinskog i Frankopana među hrvatskom sveučilišnom mladeži na Sveučilištu u Zagrebu i na austrijskim sveučilištima. Na temelju izvora iz Arhiva Rektorata Sveučilišta u Zagrebu, Arhiva Filozofskog fakulteta te informacija iz onodobnih studentskih glasila, prikazuju se glavne studentske aktivnosti kojima se obilježavala obljetnica smrti P. Zrinskog i F. K. Frankopana (proslave, akademije, mise zadušnice i odlasci na grob u Bečko Novo Mjesto). U radu se obraća pozornost i na odnos sveučilišnih i civilnih vlasti prema tim studentskim manifestacijama te na priključivanje novih studentskih grupa tim proslavama, s obzirom na to da se na početku radilo isključivo o pravaškim sveučilištarcima, među kojima je kult Zrinskog i Frankopana bio osobito slavljen.

Ključne riječi: Zrinski i Frankopani; studenti; Sveučilište u Zagrebu; 19. stoljeće; 20. stoljeće.

U ovom radu osvrnut ću se na stav domaće sveučilišne mladeži prema zrinško-frankopanskom kultu, na glavne aktivnosti u kojima se manifestiralo njihovo štovanje Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana te na odnos sveučilišnih i civilnih vlasti prema njihovim akcijama. Ukazat ću i na promjene u manifestacijama i priključivanje određenih studentskih grupa slavljenju i obilježavanju zrinško-frankopanskoga kulta koje su se iskristalizirale tijekom navedenog razdoblja pod utjecajem političkih okolnosti u zemlji.

Izvori koji sporadično daju informacije u tom pitanju jesu izvori administrativne naravi iz Arhiva Rektorata Sveučilišta u Zagrebu¹ i Arhiva Filozofskog

¹ Arhiv Rektorata Sveučilišta u Zagrebu, fond: *Spisi Rektorata i Akademičkoga senata* (dalje u tekstu: ARS, *Spisi*).

fakulteta u Zagrebu² te onovremena studentska glasila.³ Na temelju kratkih crtica iz arhivskih vrela i studentskih publikacija mogu se stvoriti tek konture stava tadašnje akademske mladeži prema zrinško-frankopanskom kultu, s obzirom na kompleksnost studentskoga političkog pokreta krajem 19., a osobito početkom 20. stoljeća.

U domaćem javnom životu kult Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana aktualizirao se od 60-ih godina 19. stoljeća u okviru pravaške ideologije.⁴ Pravaštvo je, pak, u vremenu nakon osnutka Sveučilišta u Zagrebu (a prije toga među domaćim studentima na stranim sveučilištima) svoj najjači odjek imalo upravo među studentskom omladinom, koju se često nazivalo oštricom pravaškog pokreta.⁵ Pravaši sveučilištarci, koji su u tom razdoblju činili glasnu većinu na Sveučilištu, prihvatili su pravaški mit o Petru Zrinskom i Franu Krsti Frankopanu kao simbolima uništenja suverenosti hrvatskog naroda od strane Habsburgovaca, te su slavljani kao autentični borci za hrvatsku državnu misao. U jednom od obljetničkih tekstova u *Mladaj Hrvatskoj* posvećenih njihovoj pogibiji, mladi pravaši ističu upravo to značenje njihove smrti, kao simbola uništenja čitavoga hrvatskog plemstva, nositelja hrvatskoga nacionalnog identiteta: „Kada su njihove glave zavijene crnim velom, imanja im oplijenjena i zaplijenjena, uz plač je i jauk hrvatske sirotinje zapjevao neprijatelj triumfatorsku pjesmu. I njezini zvukovi dopiru do naših ušiju. Mi je slušamo, mi je čutimo na duši i tijelu, ona nas tišti ubija i smrti ko teška mora, što pada na nesretnikove grudi, da mu ispije krv, snagu, srce, dušu i život. Čini se, da je sa Zrinjskim i Frankopanom ubijen narodni duh čitavoga hrv. plemstva...“⁶

Glavne studentske aktivnosti štovanja toga kulta manifestirale su se obilježavanjem dana njihova smaknuća, 30. travnja, različitim proslavama, akademi-

² Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, fond: *Spisi dekanata Mudroslovnog fakulteta* (dalje u tekstu: AFF, *Spisi*).

³ Riječ je o glasilima pravaške, naprednjačke i katoličke mladeži na Sveučilištu: *Mlada Hrvatska*, glasilo starčevićanskog djaštva, *Hrvatski djak*, glasilo hrv. naprednog djaštva i *Luč*, list hrvatskog katoličkog djaštva, te o almanahu *Zvonimir*, almanahu hrvatskih studenata u Beču.

⁴ Zrinka BLAŽEVIĆ i Suzana COHA, Zrinjski i Frankopani – strategije i modeli, heroizacije u književnom diskursu, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 40, 1, Zagreb, 2008., 104; Tea SHEK BRNARDIĆ, Josip Matasović (1892.-1962.) – pravaški uskrisitelj ranonovojekovne hrvatske kulture, *Časopis za suvremenu povijest*, 41, 2, Zagreb, 2009., 504-505.

⁵ O ovom razdoblju studentskog pokreta na Sveučilištu u Zagrebu u kojemu je dominirala pravaška struja vidi više u: Mirjana GROSS, Studentski pokret 1875-1914, u: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu* (Šidak, Jaroslav ur.), knj. I, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1969., 451, 454; Stjepan MATKOVIĆ, Čista stranka prava 1895.-1903., Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001., 192-193. Usp. Tihana LUETIĆ, *Studenti Sveučilišta u Zagrebu (1874-1914). Društveni život, svakodnevnica, kultura, politika*, Zagreb: Srednja Europa, 2012., 364.

⁶ *Mlada Hrvatska*, god. IV, br. 5, Zagreb 1911., 113.

jama, misama zadušnicama i eventualno odlascima u Bečko Novo Mjesto. Sve to imalo je odjeka u javnosti jer je svaka takva aktivnost imala jasnu političku konotaciju te su je gradske i akademske vlasti unaprijed trebale smirivati. Plamen studentske akcije, osobito one koja je u sebi imala antidinastičko obilježje,⁷ trebalo je brzo ugasiti, stoga ne čudi da su studentski oglasi po tom pitanju automatski izazivali policijske reakcije, a nije izostala ni reakcija samog bana. S vremenom će doći do ublažavanja stava prema takvim manifestacijama, ali tijekom 70-ih i 80-ih godina pomno se pratilo svako pravaško organiziranje.

Nakon Rakovičke bune i smrti Eugena Kvaternika došlo je do zatišja u proslavama zrinško-frankopanskoga kulta. Ponovno međutim taj običaj oživljava 1878., kada je Makančeva *Sloboda*, glasilo Stranke prava, pozvala na ponovnu proslavu.⁸ Prva akcija vezana uz obilježavanje navedenoga kulta bilo je organiziranje proslave dana Zrinskog i Frankopana u travnju 1879. u Podsusedu, međutim proslavu su spriječile gradske i sveučilišne vlasti. Iz Gradskog poglavarstva stigla je obavijest Rektoratu s napomenom da se studenti upozore na zabranu održavanja svečanosti u povodu smrti Zrinskog i Frankopana što ju je naumila provesti Stranka prava. Studentima za koje se saznalo da su „aranžeri“ cijelog događaja zabranjuje se prisustvovanje takvoj svečanosti koja je uključivala izlet i skupštinu, a za koje nije ranije dobivena dozvola. Kazna za eventualne prekršitelje te naredbe bila je određena na šest tjedana zatvora ili 200 forinti globe.⁹ Umjesto odlaska u Podsused, spomen na Zrinskog i Frankopana obilježen je najprije slavljenjem mise u crkvi sv. Franje, gdje je bilo oko stotinu osoba, a nakon klicanja na Zrinjvcu nastavilo se s proslavom u lokalnu *K fortuni*, gdje je pročitano i 17 brzojava koji su stigli tim povodom. Ne spominje se izrijeckom koliko je bilo studenata među slavljenicima, ali je vrlo vjerojatno da su sudjelovali, s obzirom na ranije planove u vezi s proslavom.¹⁰

Dvije godine kasnije slično upozorenje Rektoratu dolazi iz Gradskog poglavarstva. Rektorat se upozorava na odgovornost za navodni studentski oglas kojim se 30. travnja 1881. obavještava o planu mladeži Stranke prava da organizira proslavu 210. godišnjice smrti Zrinskog i Frankopana u prostorijama lokala *Kregar* na Zrinskom trgu.¹¹ Prema banovu nalogu, poziva se Rektorat da sveučilišnoj mladeži zabrani tu zabavu, na što rektor odgovara kako ta zabava izlazi iz djelokruga njegove nadležnosti jer se radi o javnom prostoru, a ne pro-

⁷ Mirjana GROSS, *Izvorno pravaštvo: ideologija, agitacija, pokret*, Zagreb: Golden marketing, 2000., 310.

⁸ Anđelko MIJATOVIĆ, *Zrinsko-frankopanska urota*, Zagreb: Alfa, 1999., 148.

⁹ ARS, 143/1879.; ARS, 144/1879.

¹⁰ MIJATOVIĆ, *Zrinsko-frankopanska urota*, 148.

¹¹ ARS, 181/1881.

storu Sveučilišta, te je za tu manifestaciju nadležno redarstvo, s obzirom na to da je oglas oglašen u javnom lokalnu. Rektor je smatrao da taj, kako ga naziva, „sablaznjivi čin“, ako se studenti usprotive i ipak održe komers, spada pod redarstvenu, odnosno sudbenu vlast, a da Senat tek nakon presude može izreći disciplinske kazne.¹²

Da profesori Sveučilišta nisu adekvatno reagirali na nepoželjne studentske aktivnosti, svjedoči i upozorenje bana Pejačevića upućeno u lipnju 1883. godine. Ban se obraća Rektoratu s upozorenjem kako Profesorski zbor nije poduzeo sve mjere u vezi s odvrćanjem studenata od politike. I dok ban poziva profesore da studente opomenu zbog strančarenja, istovremeno im se ukazuje na to da mladež moraju ispravno usmjeravati u vezi s „nekim“ pitanjima, čime izravno zadiru u njihove kompetencije, odnosno u njihov djelokrug rada jer studentska aktivnost izvan Sveučilišta nije bila u nadležnosti akademskih tijela: „Profesori sveučilišta naći će u svojih predavanjih, kad god im se sviđi i kad god potreba uzište po koju dodirnu točku naprama pitanji, glede kojih akademička mladež nebi smjela da tumara u tmuni.“¹³ Posebice se osvrće na slavljenje obljetnice Zrinskog i Frankopana, koje je uzelo maha među studentima, stoga bi mladež trebalo uputiti na „povijesnu istinu“ kako bi se mogla oduprijeti domaćim demagogima: „Tako n.pr. nebi profesorski sbor smio prekrštenih ruku gledati, kako slušatelji sveučilišta hrvatskoga na ponuku demagoga domaćih demonstrativno svetkuju uspomenu P. Zrinjskoga i Fr. K. Frankopana kao najslavnijih junakah i mučenikah hrvatskih, jer po uputi historičnih činjenicah nije nikomu koji objektivno hoće da sudi, teško uvidjeti, da u uroti koju je Vesselenyi u svoje vrijeme bio zapreo, i u kojoj su nesretni Zrinski i Frankopani učestvovali, nebiaše ni traga hrvatskoj kakvoj ideji, da je u tih nesretnikah bilo svašta, samo nikakva junačtva, i da jih je naposljetku stigla kazan, kakova se je u ono doba dosudjivala svakomu urotniku.“ Ban navodi i načine na koje bi se studentima trebala pokazati prava istina ističući mađarski element urote, što bi ih svakako trebalo odvratiti od idealiziranja urotnika: „Pa kad bi se uz takav osvrt na kritično prosvjetlenu povjest uputila mladež na izjave u radikalnih listovih magjarskih, koji poput ‚Egjetertesa‘¹⁴ takodjer svake godine u veliko slave spomen Zrinjskoga Frankopana i Nadasdia kao junaka i mučenika magjarskih, nebi teško bilo dovesti hrvatsku sveučilištnu mladež do spoznaje, da magjarski radikali sa svojega stanovišta mogu imati razloga slaviti uspomenu spmenutih urotnikah, dočim se slično slavje u Hrvatskoj nemože inače tumačiti nego kao zlobno

¹² Na ist. mj.

¹³ AFF, *Spisi*, 137/1883.

¹⁴ Riječ je o mađarskom dnevniku *Egyetértés* (Sloga).

izopačenje historičnih činjenicah...” Nepoznavanje pravih činjenica ne dolikuje akademskoj mladeži te šteti ugledu Sveučilišta: „Ovakova glupost može se oprostiti bezsviestnomu filistru, ali akademička mladež, kojoj je do vlastitoga ponosa, do znanstvenoga ugleda domaćih učevnih zavodah naših, nebi smjela tim putem i kad bi ga htjela nastupiti, dužnost je profesorskoga zbora, da ju poukom, nagovorom i savjetom odvratiti. (...) U tom smjeru i ovakovim načinom da profesorski sbor nastoji u predavanju pojedinih predmetah, u prijaznom obćenju s akademičkom mladeži djelovati na njezinu znanstvenu i društvenu naobrazbu, (...) odvracati od uloge nimalo nedolikujuće svjestnim i naprednim mladićem: da budu lutke u ruku, ma budi koje političke stranke u zemlji.”¹⁵

Studenti se često spominju na misama zadušnicama koje su se za pokojnike davale u zagrebačkim crkvama na dan 30. travnja. Spominju se već 1884., prilikom osnivanja zaklade za služenje spomenutih misa, kada su zajedno sa zagrebačkim građanstvom skupili početnu svotu. Pokretači su bili Ivan Peršić, zagrebački gostioničar,¹⁶ i brijač Đuro Matković.¹⁷ Taj običaj držanja misa zadušnica 30. travnja proširio se i po drugim mjestima. U Zagrebu se najčešće spominju mise zadušnice za Zrinskog i Frankopana kod franjevac na Kaptolu, gdje su studenti redovito sudjelovali na misama zajedno s ostalim građanstvom i pravaškim prvacima poput Eugena Kumičića, Josipa Franka, Mile Starčevića i Augusta Harambašića.¹⁸ Intenzivnijem širenju kulta Zrinskog i Frankopana među mladima vrlo je vjerojatno pridonio i izlazak romana Eugena Kumičića *Urota zrinsko-frankopanska* 1894. godine, njima osobito zanimljiva štiva.¹⁹

I hrvatski studenti u Grazu i Beču obilježavali su obljetnicu smrti Zrinskog i Frankopana. Još od 1871. hrvatski studenti u Beču, članovi tamošnjih akademskih društava *Velebit* i *Zvonimir*, zajedno s građanstvom, posjećivali su grobno mjesto Zrinskog i Frankopana noseći vijence na dvije lokacije: na grobnicu i na mjesto stratišta (dvorište gradske pivovare).²⁰ Velimir Deželić, st., tada student medicine u Beču, u kasnijem izvještaju o ekshumaciji kostiju P. Zrinskog i F. K. Frankopana piše kako su on i njegovi kolege sa studija u Beču redovito posjećivali njihov grob, i to na Dušni dan i na dan njihove smrti 30. travnja. Među kolegama spominje Antuna Biankinija, Jakšu Pliverića, Bonifacija Cettola, Roka

¹⁵ AFF, *Spisi*, 137/1883. Usp. LUETIĆ, *Studenti Sveučilišta u Zagrebu*, 200-201.

¹⁶ Otac Ivana Peršića, budućega pravaškog političara.

¹⁷ MIJATOVIĆ, *Zrinsko-frankopanska urota*, 148.

¹⁸ Isto, 148-149.

¹⁹ Isto, 149-150.

²⁰ Velimir DEŽELIĆ i Emil LASZOWSKI, *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana: Izvještaj o ekshumaciji dana 20. VII. 1907.*, Zagreb: Družba Braća Hrvatskog Zmaja, 1907., 10.

Alberta.²¹ Osim toga, organizirali su mise zadušnice te držali predavanja i svečane akademije. U svim tim aktivnostima prednjačilo je Hrvatsko akademsko društvo *Zvonimir* u Beču te akademska društva hrvatskih studenata u Grazu *Hrvatska* i *Sloboda*. Prema almanahu bečkog društva *Zvonimir*, koji je donosio ljetopise drugih akademskih društava, za 1886. se spominje obilježavanje zrinško-frankopanske obljetnice misom zadušnicom u Grazu na kojoj su bili članovi akademskog društva *Hrvatska*, a koji su to redovito radili svake godine.²² U Grazu su studenti članovi društva *Sloboda* 1901. organizirali zadušnicu u gradskoj župnoj crkvi, a navečer u 21 sat organizirali su akademiju na kojoj je student prava Nikola Ljubičić održao predavanje *Katastrofa Zrinsko-frankopanska*, student filozofije Jakov Carić recitirao je sonet *Hrvatskim mučenikom*, a student filozofije Fran Dominiković govorio je o Kumičićevoj drami *Petar Zrinski*.²³ Prilikom posjeta grobu Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana na dan 30. travnja obično su se držali zanosni govori, kao što je bio i onaj tada pravaški usmjerenog studenta Ante Tresića, zabilježen u *Hrvatskoj* iz 1890. godine. U tom govoru na zboru mladeži u slavu hrvatskih mučenika ističe svoje stavove o otporu protiv stranih gospodara, ali i pobunu protiv nositelja vlasti u tadašnjoj Hrvatskoj.²⁴

Do preokreta u obilježavanju dana smaknuća Zrinskog i Frankopana te slavljenja te obljetnice dolazi nakon 1906. Dotadašnji režim u Banskoj Hrvatskoj nije podržavao obilježavanje, a kamoli slavljenje toga kulta koji je uključivao ideju samostalne Hrvatske. Osim zabrane sakupljanja priloga za prijenos posmrtnih ostataka Zrinskog i Frankopana u Hrvatsku 1896. (akcija Stranke prava), bilo kakvo javno iskazivanje poštovanja prema kultu Zrinskog i Frankopana bilo je nadzirano i ograničeno. Kada 1906. dolazi do promjene političke konstelacije u zemlji (dolazak na vlast Hrvatsko-srpske koalicije), javne zapreke za obilježavanje zrinško-frankopanske obljetnice i slavljenje kulta nije više bilo. Od tada pa do početka Prvoga svjetskog rata, kako je raslo protuaustrijsko raspoloženje u zemlji i među političarima, a osobito među studentskom mladeži, među kojom sve više jača grupa jugoslavenske nacionalističke omladine, sve je više onih koji prihvaćaju javno slavljenje kulta Zrinskog i Frankopana.²⁵

²¹ Na ist. mj.

²² *Zvonimir, almanak hrvatske omladine za godinu 1886.*, izdalo ga Hrvat. Akadem. društvo „Zvonimir“ u Beču, Zagreb 1886., XXXII.

²³ MIJATOVIĆ, Zrinsko-frankopanska urota, 149.

²⁴ Stjepan MATKOVIĆ, Ante Tresić Pavičić i njegova rana pravaška iskustva, *Časopis za suvremenu povijest*, 28, 1-2, Zagreb, 1996., 91. Usp. MIJATOVIĆ, Zrinsko-frankopanska urota, 132.

²⁵ MIJATOVIĆ, Zrinsko-frankopanska urota, 158-151; Mislav GABELICA, Pravaška mladež na hrvatskom sveučilištu uoči Prvoga svjetskog rata, *Društvena istraživanja*, 20, 4 (114), Zagreb, 2011., 1152.

Godine 1907. prvi je put održana svečana akademija u dvorani društva *Sokol* koju je organizirala sveučilišna mladež i na kojoj su, osim starčevićanaca, sudjelovali i pripadnici tzv. napredne omladine sa sveučilišta,²⁶ njihovi glavni predstavnici, te Pjevački i tamburaški klub hrvatskih sveučilišnih gradjana *Mladost* koji je okupljao naprednjačke studente. *Mladost* je u *Sokolu* nastupala zajedno s *Krešimirom*, pjevačko-tamburaškim akademskim društvom koje je okupljalo starčevićance. Prije održavanja akademije, studentski odbor, u kojemu su potpisani studenti pripadnici tzv. napredne omladine, obratio se Akademskom senatu s molbom da dopusti održavanje svečane akademije 30. travnja 1907. u povodu proslave obljetnice Zrinskih i Frankopana izražavajući želju i poziv da im se i profesori pridruže. Potpisani su bili Stjepan Bojničić, Milutin Tićak, Vodvarka David Wohl i drugi kao Odbor hrvatskog đaštva.²⁷ Studentska je mladež uputila i predstavku kojom se tražilo da se dan 30. travnja proglašni narodnim blagdanom i da toga dana nema nastave u školama ni na Sveučilištu. Izrazili su oduševljenje idejom Hrvatskog sabora u kojemu se upravo raspravljalo o tome i gdje je ta ideja pozdravljena.²⁸ Akademski je senat međutim odbio studentsku molbu za obilježavanje tog dana u auli Sveučilišta – s obzirom na članak iz *Disciplinskog reda* o uporabi sveučilišnih prostorija, to se nije moglo dozvoliti, ali s određenim odobravanjem u odgovoru stoji kako Sveučilište „shvaća polet mladeži za obilježavanjem povijesnih događaja“²⁹. Akademija se doista i održala, samo ne na Sveučilištu već u javnom gradskom prostoru, u dvorani društva *Sokol*, a na njoj je, osim akademske mladeži, sudjelovao i velik broj zagrebačkoga građanstva. Istog je dana održana i misa zadušnica te je poslano studentsko izaslanstvo u Bečko Novo Mjesto, njih sedmero. O svemu je izvijestio *Hrvatski djak*, glasilo tzv. napredne omladine, u svojoj rubrici „Kronika“.³⁰ Ono što je smetalo struji tzv. napredne omladine, a što je ona iznijela u svojem glasilu, jest održavanje mise zadušnice – smatrala je to „naivnim anahronizmom“, što je bilo u duhu njihova stava prema Crkvi i vjeri općenito. Kritika je išla i odvojenom studentskom poslanstvu u Bečko Novo Mjesto, gdje su položena dva vijenca, jedan od studenata iz Banske Hrvatske, a jedan od studenata iz Dalmacije.³¹ Ono što *naprednjaci* ocjenjuju pozitivnim u obilježavanju dana 30. travnja jest opširno predavanje njihova profesora Ferde Šišića, koje je održao na

²⁶ O ideološkim koncepcijama tzv. napredne omladine vidi više u: Mirjana GROSS, Nacionalne ideje studentske omladine u Hrvatskoj uoči I svjetskog rata, *Historijski zbornik*, XXI-XXII., Zagreb, 1968. – 1969., 77-78.

²⁷ ARS, 183/1907.

²⁸ ARS, 197/1907.

²⁹ ARS, 183/1907.

³⁰ *Hrvatski djak*, god. I, Zagreb, 1907., 150.

³¹ *Hrvatski djak*, god. I, Zagreb, 1907., 195-196.

akademiji pred okupljenim mnoštvom studenata i građanstva smatrajući važnom popularizaciju ideje o otporu Zrinskih i Frankopana protiv Beča: „Predavanje na dan 30. travnja o dobi i kobi Zrinjskih i Frankopana nov je, a po našem mnijenju ispravan i savremen elemenat proslave toga dana. Nastojanje, da se borba Zrinjskih i Frankopana protiv Beča, a napose ideja, koje nosioci bijahu, popularizuje, nama blizom učini; nastojanje, da tu ideju općenito usvojimo i pregnemo, da je u duhu današnjega doba i oživotvoravamo, mislimo, da je i savremena i dostojna proslava uspomene na Zrinjskog i Frankopana. Tako bi imalo da slavi njihovu uspomenu u istinu napredno djaštvo.“³²

Godinu kasnije, nakon velikog štrajka i egzodusa studenata³³ te povratka dijela studenata, ta ista obljetnica bila je mnogo slabije posjećena, o čemu piše *Mlada Hrvatska*: prigodom zadušnica, od oko tisuću studenata, koliko ih je tada otprilike bilo na Zagrebačkom sveučilištu, na misi zadušnici u crkvi pojavilo ih se jedva dvadeset, „i to gotovo sami Starčevićanci“. Mladi pravaši, rezignirani zbog tako slabog odaziva studentske mladeži na obljetnicu smrti Zrinskog i Frankopana, ustvrđuju kako „i to pokazuje da na univerzi više nema ni djaka ni života“. Prema njihovu pisanju, studenti pripadnici tzv. naprednjačke grupe ispričali su se „da oni iz principa ne idu u crkvu, dok je njihovo vajno vodstvo, koje takodjer, premda je pozvalo svoje drugove na misu, nije bilo prisutno“. Ni pripadnici katoličke grupe među studentima, koje su pravaši nazivali „furtimašima“, nisu se pojavili na zadušnici, što pravaši ironično komentiraju kako oni „naravno nisu valjda mogli biti u crkvi s ostalim djaštvom, jer bi to bio valjda veliki grijeh, no po svoj prilici nisu oni za to došli na zadušnice, jer Zrinski i Frankopan nisu ujedno i katolički sveci“. Izražavaju žaljenje što je taj dan obljetnice smrti Zrinskog i Frankopana „tako neopazivo i nedolično mimoidjen na hrvatskoj univerzi“³⁴. Što se tiče obilježavanja obljetnice Zrinskog i Frankopana u okviru katoličke grupe među studentima koje je *Mlada Hrvatska* optužila za nesudjelovanje, valja imati na umu da se radilo o mladenačkom političkom rivalstvu i borbi za premoć na Sveučilištu, stoga studentske optužbe po njihovim glasilima treba uzimati s rezervom jer se redovito radilo o pretjerivanju i nas-

³² Na ist. mj.

³³ Riječ je bila o velikom studentskom štrajku u drugom semestru akademske godine 1907/1908., kada su studenti bojkotirali nastavu napustivši Sveučilište u Zagrebu tijekom tog semestra. Direktna povod studentskom štrajku bilo je umirovljenje sveučilišnih profesora Đure Šurmina i Gavre Manjlovića od strane Vlade, što je smatrano grubim kršenjem sveučilišne autonomije. Studenti su studij uglavnom nastavili po inozemnim sveučilištima, među kojima je prednjačilo ono u Pragu. O štrajku opširnije vidi u: Tihana LUETIĆ, Studentski štrajk na Sveučilištu u Zagrebu 1908. godine, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30, Zagreb, 2012., 295-326.

³⁴ *Mlada Hrvatska*, god. I/II, br. 8, Zagreb, 1908., 229-230.

tojanju da se suprotna strana ocrni. Pripadnici katoličke mladeži okupljeni oko svojeg glasila *Luč* u više navrata spominjali su sudjelovanje kod obilježavanja obljetnice smrti Zrinskog i Frankopana. Tako se u izvješću o radu Hrvatskoga katoličkog akademskog društva *Hrvatska* za 1910./1911. navodi kako je 30. travnja društveno izaslanstvo s ostalim bečkim Hrvatima posjetilo grob Zrinskog i Frankopana.³⁵ Osim svjetovne mladeži, i bogoslovna mladež sa Sveučilišta, okupljena u „Zboru duhovne mladeži“, obilježavala je taj spomen-dan prigodnom akademijom, kako stoji u izvješću o njihovu radu.³⁶

Uz opće obilježavanje zrinsko-frankopanske obljetnice, koje je nakon 1906. postalo slobodnije i šire prihvaćeno te je bilo organizirano više zajedničkih akademija, pravaši su u svojem krugu nastavili i sa svojim zasebnim proslavama. O jednoj takvoj piše student pravaš Ervin Ružička kolegi Josipu Matasoviću. Spominje mu zabavu s koncertom koju je priredila starčevićanska mladež 1913. u povodu dana Zrinskih i Frankopana u hotelu *Royal*. Zabavi su nazočili i pravaški političari Aleksandar Horvat, Karlo Bošnjak, Tomo Kumičić, Ivica Frank te Jozo Fattori. Ružička jasno ističe bliskost političara Stranke prava sa studentskom mladeži, jer ne samo da su se odazvali na njihovu proslavu već su se s njima i družili: „Svi su bili osim Prebega, koji je svoju odsutnost ispričao. Bošnjak i Fattori sjeli su k nama akademičarima (Veršić, Karčić, Jurić, Petrak, Palčić, Maštrović i ja) i s nama razgovarali...“³⁷ Takve pravaške proslave zrinsko-frankopanskoga kulta koje se spominju po studentskoj štampi kritizirala je Radićeva *Hrvatska misao* ocjenjujući da se radi „zanosnoj i praznoj starčevićanskoj tiradi“³⁸.

U godinama pred sam početak Prvoga svjetskog rata obilježavanje obljetnice Zrinskog i Frankopana među sveučilišnom mladeži Sveučilišta u Zagrebu počinje poprimiti drugačiji ton i obilježje uzimajući jugoslavenski smjer kako je jačala grupa nacionalističke mladeži među studentima. Jednu takvu organizirala je 1914., opet u prostorijama *Sokola*, pravaška mladež Sveučilišta iz akademskih klubova *Kvaternik* i *Mlada Hrvatska*,³⁹ zajedno s nacionalističkom omladinom, prije samog početka rata kao demonstraciju hrvatsko-srpskoga narodnog

³⁵ Izvješće o radu Hrvatskog katoličkog akademskog društva „Hrvatska“ u Beču za 1910./1911. vidi u: *Luč*, list hrvatskog katoličkog đaštva, god. VI, Zagreb, 1910./1911., 438-440.

³⁶ *Luč*, list hrvatskog katoličkog đaštva, god. V., Zagreb, 1910., 475-477.

³⁷ Ervin Ružička - Josipu Matasoviću, Zagreb, 7. svibnja 1913., 4 (Hrvatski državni arhiv, fond: Josip Matasović br. 1059, kut. 114).

³⁸ *Hrvatska misao*, smotra za narodno gospodarstvo, književnost i politiku, god. I, Zagreb, 1902., 255-256.

³⁹ Tu suradnju treba promatrati u kontekstu raskola među pravašima koji se događa upravo u tom razdoblju, kada se dio pravaša, okupljen u Starčevićевой stranci prava, priklonio jugoslavenskom političkom programu, pa je tako i među mladim pravašima došlo do podjele u frakcije (o tom raskolu vidi opširno u: GROSS, Nacionalne ideje, 135-136; GROSS, Studentski pokret, 476-477; GABELICA, Pravaška mladež, 2011.).

jedinstva, s time da se dio proslave održao u Beogradu. Na proslavu je kao predavač ponovno bio pozvan profesor Šišić, koji je gostovao i u Beogradu na poziv srpskih studenata.⁴⁰ Tadašnji profesor hrvatske povijesti na Sveučilištu u Zagrebu Ferdo Šišić svakako je bio relevantna osoba koju su studenti mogli pozvati da govori na tim proslavama. Šišić se upravo u to vrijeme bavio tom temom, te je 1908. objavio svoju veliku studiju *Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine* u zborniku Matice hrvatske *Posljednji Zrinski i Frankopani* (Zagreb, 1908.).⁴¹

Osim navedenih proslava što ih je u Zagrebu organizirala zagrebačka akademska mladež, u kontekstu jačanja jugoslavenskog unitarizma među studentima spomenut ćemo i prvu samostalnu proslavu obljetnice smrti Zrinskog i Frankopana u Beogradu, koju je u travnju 1913. organizirala tamošnja akademska mladež, a glavni pokretač bio je profesor sa Sveučilišta u Beogradu, jedan od ideologa hrvatsko-srpskoga narodnog jedinstva, Jovan Skerlić, dok je glavni govornik bio Milan Marjanović, jedan od vođa jugoslavenske nacionalističke omladine. Ta struja među mladima kasnije je isticala kako je upravo tom proslavom kult Zrinskih i Frankopana dobio sasvim drugo obilježje negoli ga je imao do tada dajući mu karakter hrvatsko-srpske ideje slobode.⁴² Takve tendencije vezane uz promjenu osnovnog obilježja zrinsko-frankopanskog kulta nastavile su se i u godinama koje su slijedile, kada on prelazi granice hrvatske nacionalne ideologije, u okviru koje su Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan bili prikazivani kao nacionalni mučenici, koji daju život za svoju domovinu i naciju: kod nekih zagovornika poslijeratnog narodnog i kulturnog unitarizma Zrinski i Frankopan uzdižu se na razinu jugoslavenskih mučenika.⁴³

Osim takvih studentskih aktivnosti povezanih s obilježavanjem kulta Zrinskog i Frankopana, važna akcija koja se odnosila na lociranje i prijenos posmrtnih ostataka Zrinskog i Frankopana iz Bečkog Novog Mjesta također je povezana sa sveučilišnom mladeži, prije svega s hrvatskim studentima u Beču bliskima s tamošnjim akademskim društvom *Zvonimir* osamdesetih godina 19. stoljeća.⁴⁴ Glavni inicijator te akcije kasnije oko prijenosa, a najprije oko lociranja

⁴⁰ Opširnije o ovoj proslavi vidi u: GABELICA, Pravaška mladež, 1154.

⁴¹ Šišić je dijelove svoje studije u različitim verzijama predavao na različitim predavanjima, te je objavljivao kao više samostalnih priloga u časopisima 1918. – 1926. godine. O Šišićevu viđenju Zrinsko-frankopanske urote i njegovoj ocjeni Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u više različitih radova vidi više u: Jaroslav ŠIDAK, Urota zrinsko-frankopanska kao historiografski problem, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 2, 1, Zagreb, 1972., 13-17.

⁴² GABELICA; Pravaška mladež, 1152.

⁴³ SHEK BRNARDIĆ, Josip Matasović, 505.

⁴⁴ Opširnije o radu Hrvatskog akademskog društva „Zvonimir“ u Beču vidi u: Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN, Croatian Student Societies in Vienna, u: *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)* (Iveljić, Iskra, ur.), Zagreb: FF Press, 2015., 371-378.

i dostojnijeg ukopa posmrtnih ostataka Zrinskog i Frankopana, bilo je Hrvatsko akademsko društvo *Zvonimir* u Beču, odnosno tada bečki student medicine i predsjednik društva Velimir Deželić st.⁴⁵ Deželić je kasnije bio jedan od osnivača Družbe *Braća Hrvatskog Zmaja*⁴⁶ i, uz Emilija Laszowskog i Stjepana Širolu, jedan od glavnih organizatora prijenosa njihovih posmrtnih ostataka u Hrvatsku nekoliko desetljeća kasnije. U Hrvatskom akademskom društvu *Velebit* u Beču,⁴⁷ a potom i u društvu *Zvonimir*, njegovao se kult Zrinskog i Frankopana još od sedamdesetih godina 19. stoljeća. Kako je već ranije spomenuto, hrvatski su studenti dvaput godišnje, na Dušni dan i na dan njihova pogubljenja, 30. travnja, pohodili Bečko Novo Mjesto, polagali vijenac i održavali *komers* njima u čast. Deželić je radio na tome da se njihovi posmrtni ostaci, koji su od 1884. godine iskopani iz počivališta u stolnoj crkvi te koji su ležali pokopani u zajedničkoj grobnici na neoznačenu mjestu na centralnom groblju Bečkoga Novog Mjesta, najprije dostojno pokopaju, a potom i prenesu u Zagreb.⁴⁸ Zajedno s Gjurom Rihtarićem

⁴⁵ O Velimiru Deželiću st. vidi u: Krešimir NEMEC, Deželić, Velimir st., u: *Hrvatski biografski leksikon*, 3, Zagreb, 1993., 364-365. O djelovanju Velimira Deželića st. u društvu „Zvonimir“ vidi opširno u: Vladimir DUGAČKI, Djelovanje medicinara Velimira Deželića u Hrvatskom akademskom društvu „Zvonimir“ u Beču, u: *Dr. Velimir Deželić st., Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 27. i 28.11.1992. u Mariji Bistrici i Zagrebu*, (Krpmotić, Ante ur.), Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja i Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993., 89-95; Tihana LUETIĆ, Velimir Deželić st. i Bugari, u: *Bugari i Zagreb. Povijest, kultura i politika / Българи и Загреб. История, култура и политика* (Karbić, Damir – Luetić, Tihana – Mihanović-Salopek Hrvojka ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2019., 69-70.

⁴⁶ Zajedno s Emilijem Laszowskim Deželić je 1905. utemeljio Družbu „Braća Hrvatskog Zmaja“, hrvatsko svjetovno bratstvo i kulturnu udrugu zahvaljujući kojoj je došlo do konačnog prijenosa posmrtnih ostataka Zrinskog i Frankopana najprije u dostojan grob na groblju u Bečkome Novom Mjestu a potom i u Hrvatsku. O osnutku i djelovanju Družbe „Braća Hrvatskog Zmaja“ opširnije vidi u: Đuro DEŽELIĆ – Dora SEČIĆ – Milovan PETKOVIĆ, *Dr. Velimir Deželić stariji (1864. – 1941.)*, Zagreb: Družba Braća Hrvatskog Zmaja, 2002., 134-160.

⁴⁷ Hrvatsko akademsko društvo „Velebit“ u Beču osnovano je 1865. godine, a raspušteno je 1880. zbog političkih nesuglasica njegovih članova. Njegovim nasljednikom smatra se Hrvatsko akademsko društvo „Zvonimir“ u Beču (opširnije o „Velebitu“ vidi u: VRANJEŠ-ŠOLJAN, *Croatian Student Societies*, 364-371).

⁴⁸ Do 1884. posmrtni ostaci Zrinskog i Frankopana nalazili su se u grobnici uz zvonik župne crkve u Bečkome Novom Mjestu. Kada je 1884. donesena odluka o obnovi crkve, njihove su kosti prenesene iz grobnice, te su se one dvije godine čuvale u tamošnjoj mrtvačnici, a potom su pokopane u zajedničkoj grobnici na neoznačenome mjestu. U razdoblju dok su kosti bile u mrtvačnici (1884. – 1885.) tamošnji studenti uzimali su manje dijelove kostiju kao relikvije, o čemu i sami svjedoče A. Biankini i V. Deželić (DEŽELIĆ – LASZOWSKI, *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana*, 13-14). U to vrijeme u Hrvatskoj je osnovan odbor za prijenos njihovih posmrtnih ostataka u Hrvatsku na čelu s pravašima Kumičićem i Folnegovićem, a koji je trebao osigurati sredstva i način prijenosa u zemlju. Još dugo ta ideja neće biti ostvarena, međutim tadašnja akcija tamošnjih hrvatskih studenata na čelu s Deželićem, koji se sprijateljio s lokalnim grobarom, dovela je do toga da se ispravno lociraju njihovi posmrtni ostaci kako bi ih se u budućnosti moglo prenijeti i dostojno zakopati. Opširna pisma Deželića i ostalih studenata pisana odboru u Hrvatskoj objavljena su u: Dragutin FELETAR

Deželić je nacrtao poseban tlocrt položaja kostiju Zrinskog i Frankopana, što je bilo vrlo važno prilikom njihova preseljenja.⁴⁹ Godine 1907., zaslugom Družbe *Braća Hrvatskog Zmaja*, započeo je proces ekshumacije i ponovnog ukopa ostataka Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana, kada su dostojanstveno pokopani u posebno uređenom grobu na groblju u Bečkome Novom Mjestu.⁵⁰ Akcija prijenosa kostiju u zemlju konačno je završena tek 1919. godine,⁵¹ ali se, zahvaljujući upravo akciji društva *Zvonimir* i tada mladog studenta Velimira Deželića st., moglo znati gdje se nalaze njihovi posmrtni ostaci te su mogli biti dostojno ukopani.

Zaključno se može istaknuti kako je na slavljenje kulta Zrinskog i Frankopana bila primarno fokusirana pravaška frakcija među domaćom studentskom mladeži, kako u Zagrebu, tako i na austrijskim sveučilištima, te njegovo značajnije obilježavanje počinje 80-ih godina 19. stoljeća. S vremenom, pod utjecajem izmijenjenih političkih okolnosti u zemlji, odnosno promjenom vladajuće garniture, ideja obilježavanja zrinško-frankopanske obljetnice proširila se i na druge studentske grupe, uključujući tzv. naprednjačku omladinu i jugoslavenske nacionaliste. Velik broj sveučilištaraca, podupirući prije svega protuaustrijsku ideju u okviru toga kulta, u razdoblju neposredno pred Prvi svjetski rat, potpirivao je ideju o izlasku Hrvatske iz okvira Monarhije, a u grupi jugoslavenske nacionalističke omladine, zagovornika narodnog unitarizma, Zrinski i Frankopan počinju poprimati obilježja jugoslavenskih mučenika.

Na sve studentske akcije vezane za obilježavanje obljetnice Zrinskog i Frankopana, a koje su obuhvaćale mise zadušnice, akademije, predavanja i proslave tijekom zadnjih desetljeća 19. stoljeća, gledalo se kao na protudinastički čin, dok

– Hrvoje PETRIĆ – Nevio ŠETIĆ, *Zrinski & Frankopani - 100 godina od povratka u domovinu*, Zagreb: Izdavačka kuća Meridijani, 2019, 199-204 i u: DEŽELIĆ – LASZOWSKI, *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana*, 14-16, 17-21 (riječ je o pismu od 6. svibnja 1885., koje su potpisali Velimir Deželić, Roko Albert, Nikola Gjurgjević, Vatroslav Rajner, Jakob Pliverić, Petar Stanić, Milan Zmajić i Ante Biankini, te o pismu od 16. svibnja 1885., koje su potpisali Deželić, Biankini, Rihtarić i Albert). Usp. MIJATOVIĆ, *Zrinsko-frankopanska urota*, 132. O Deželićevoj ulozi oko lociranja i prijenosa kostiju Zrinskog i Frankopana vidi i u: Ante KRMPOTIĆ, *Prijenos kostiju Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u domovinu 1919. godine*, u: *Dr. Velimir Deželić st., Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 27. i 28.11.1992. u Mariji Bistrici i Zagrebu* (Krpmotić, Ante Krmpotić ur.), Zagreb: Družba Braća Hrvatskog Zmaja i Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993., 106.

⁴⁹ DEŽELIĆ – LASZOWSKI, *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana*, 33; FELETAR – PETRIĆ – ŠETIĆ, *Zrinski & Frankopani*, 204.

⁵⁰ Izvještaj o ekshumaciji kostiju P. Zrinskog i F. K. Frankopana sastavili su sami Laszowski i Deželić i objavili ga iste godine (DEŽELIĆ – LASZOWSKI, *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana 1907*).

⁵¹ Opširan opis prijenosa kostiju Zrinskog i Frankopana iz Bečkoga Novog Mjesta u kriptu zagrebačke katedrale sv. Stjepana 30. travnja 1919. vidi u: FELETAR – PETRIĆ – ŠETIĆ, *Zrinski & Frankopani*, 213-247.

je početkom 20. stoljeća, odnosno od dolaska na vlast Hrvatsko-srpske koalicije, došlo do promjene javnog diskursa prema zrinsko-frankopanskom kultu, pa su i studenti, zajedno s ostalim političkim i javnim uglednicima, svoje manifestacije održavali javno.

Izvori i literatura

Arhiv Rektorata Sveučilišta u Zagrebu, fond: *Spisi Rektorata i Akademickoga senata*.

Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, fond: *Spisi dekanata Mudroslovnog fakulteta*.

Hrvatski djak, glasilo hrv. naprednog djaštva, Zagreb, 1907.

Hrvatska misao, smotra za narodno gospodarstvo, književnost i politiku, god. I, Zagreb, 1902.

Luč, list hrvatskog katoličkog djaštva, god. V, Zagreb, 1910.; god. VI, Zagreb, 1910./1911.

Mlada Hrvatska, glasilo starčevićanskog djaštva, god. I/II, Zagreb, 1908.; god. IV, Zagreb, 1911.

Zvonimir, almanak hrvatske omladine za godinu 1886., izdalo ga Hrvat. akadem. društvo „Zvonimir“ u Beču, Zagreb, 1886.

Blažević, Zrinka; Coha, Suzana, 2008. Zrinski i Frankopani – strategije i modeli, heroizacije u književnom diskursu, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 40, 1, Zagreb, 91-117.

Deželić, Đuro; Sečić, Dora; Petković, Milovan, 2002. *Dr. Velimir Deželić stariji (1864. – 1941.)*, Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja.

DEŽELIĆ, Velimir; LASZOWSKI, Emil, 1907. *Kosti Petra Zrinskoga i Frana K. Frankopana: Izvještaj o ekshumaciji dana 20. VII. 1907.*, Zagreb: Družba Braća Hrvatskog Zmaja.

Dugački, Vladimir, 1993. Djelovanje medicinaru Velimira Deželića u Hrvatskom akademskom društvu „Zvonimir“ u Beču, u: *Dr. Velimir Deželić st.*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 27. i 28.11.1992. u Mariji Bistrici i Zagrebu (Krmpotić, Ante ur.), Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja i Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993., 89-95.

Feletar, Dragutin; Petrić, Hrvoje; Šetić, Nevio, 2019. *Zrinski & Frankopani - 100 godina od povratka u domovinu*, Zagreb: Izdavačka kuća Meridijani.

Gabelica, Mislav, 2011. Pravaška mladež na hrvatskom sveučilištu uoči Prvoga svjetskog rata, *Društvena istraživanja*, 20, 4 (114), Zagreb, 1139-1161.

Gross, Mirjana, 1968. – 1969. Nacionalne ideje studentske omladine u Hrvatskoj uoči I svjetskog rata, *Historijski zbornik*, XXI.-XXII., Zagreb, 75-141.

- Gross, Mirjana, 1969. Studentski pokret 1875-1914, u: *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu* (Šidak, Jaroslav ur.), knj. I, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 451-479.
- Gross, Mirjana, 2000. *Izvorno pravaštvo: ideologija, agitacija, pokret*, Zagreb: Golden marketing.
- Krmpotić, Ante, 1993. Prijenos kostiju Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u domovinu 1919. godine, u: *Dr. Velimir Deželić st., Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 27. i 28.11.1992. u Mariji Bistrici i Zagrebu* (Krmpotić, Ante ur.), Zagreb: Družba Braća Hrvatskog Zmaja i Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993.
- Luetić, Tihana, 2012. *Studenti Sveučilišta u Zagrebu (1874-1914). Društveni život, svakodnevnica, kultura, politika*, Zagreb: Srednja Europa.
- Luetić, Tihana, 2012. Studentski štrajk na Sveučilištu u Zagrebu 1908. godine, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30, Zagreb, 295-326.
- Luetić, Tihana, 2019. Velimir Deželić st. i Bugari, u: *Bugari i Zagreb. Povijest, kultura i politika / Българи у Загреб. Историја, култура и политика* (Karbić, Damir – Luetić, Tihana – Mihanović-Salopek, Hrvojka ur.), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2019., 65-78.
- Matković, Stjepan, 1996. Ante Tresić Pavičić i njegova rana pravaška iskustva, *Časopis za suvremenu povijest*, 28, 1-2, Zagreb, 89-119.
- Matković, Stjepan, 2001. *Čista stranka prava 1895.-1903.*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- Mijatović, Anđelko, 1999. *Zrinsko-frankopanska urota*, Zagreb: Alfa.
- Nemec, Krešimir, Deželić, 1993. Velimir st., u: *Hrvatski biografski leksikon*, 3, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1993., 364-365.
- Shek Brnardić, Tea, 2009. Josip Matasović (1892.-1962.) – pravaški uskrisitelj ranonovjekovne hrvatske kulture, *Časopis za suvremenu povijest*, 41, 2, Zagreb, 499-522.
- Šidak, Jaroslav, 1972. Urota zrinsko-frankopanska kao historiografski problem, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 2, 1, Zagreb, 5-21.
- Vranješ-Šoljan, Božena, 2015. Croatian Student Societies in Vienna, u: *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)* (Iveljić, Iskra ur.), Zagreb: FF Press, 2015., 357-378.

Summary

The Croatian Academic Youth and the Cult of Petar Zrinski and Fran Krsto Frankopan in the Late 19th and the Early 20th Centuries

The celebration of the Zrinski-Frankopan Cult was the primary focus of the right-wing fraction among local student youth, both in Zagreb and at the Austrian universities. Over the time, under the influence of changed political circumstances in the country, i.e. the change of the ruling party, the idea of celebrating the anniversary of Zrinski and Frankopan spread to other student groups, including the so-called progressive youth and Yugoslav nationalists. A significant number of university students, primarily supporting the anti-Austrian idea within this Cult, in the period immediately before the First World War, fuelled the idea of Croatia leaving the framework of the Monarchy. In the group of the Yugoslav nationalist youth, supporters of national unitarism, Zrinski and Frankopan began to take characteristics of the Yugoslav martyrs.

All student actions related to the commemoration of the anniversaries of Zrinski and Frankopan, which included memorial masses, academies, lectures and celebrations in the concluding decades of the 19th century, were considered an anti-dynasty act, while in the early 20th century, i.e. as of 1906, when the Croatian-Serbian coalition took power, a change in the public discourse towards the Zrinski-Frankopan Cult took place. Students held their manifestations publicly, together with other political and public dignitaries.

Keywords: Zrinski and Frankopan families; students; University of Zagreb; 19th century; 20th century.